

Tallerknerne, der kom (næsten) hjem igen

Samlet og redigeret af Niels Nørgaard Nielsen

Serveringsfad og tallerkner, jernporcelæn af serien "Granit" fra den svenske fabrik Gustavsberg

Når der skulle holdes et større gilde, skulle der, før som nu, sørges for mad og drikke til gæsterne. Ofte blev en kogekone hyret til at sørge for tilberedningen og nogle unge piger til at stå for serveringen, ofte under ledelse af en mandlig skaffer. Til serveringen krævedes et stort antal tallerkner, fade, kopper, glas, knive, gafler og skeer. Det var dog de færreste, der kunne præstere ret meget mere af den slags, end hvad der krævedes for at holde den daglige husholdning kørende. Derfor var man nødt til at låne eller leje sig frem.

Gustavsberg Granit, 1932

I Øster Hornum anskaffede Brugsens sig på et tidspunkt, vi ved ikke hvornår, en større mængde service til udlejning. Det kan give et fingerpeg om, hvornår servicet er købt ved at kigge på dets bagside. Her kan det ses, at et serveringsfad er fremstillet i 1932 og fire tallerkner i slutningen af 1920'erne.

Der var en del fabrikker, der fremstillede såkaldt jernporcelæn, særligt tykt og holdbart porcelæn, til hoteller og til udlejning. I Danmark gjaldt det Bing & Grøndal og Kgl. Porcelænsfabrik.

Øster Hornum Brugsforening, tlf. 15

Uvist af hvilken grund valgte Øster Hornum Brugsforening at forbigå de danske fabrikker og i stedet indkøbe fra den svenske fabrik Gustavsberg, der havde fabrik lidt øst for Stockholm. Det indkøbte var af den bomstærke serie "Granit" og blev, foruden den karakteristiske blå kant, markeret med "Øster Hornum Brugsforening, Telf. 15" – så kunne ingen være i tvivl om ejerskabet.

Barak stillet op ved et bryllup 1950

Når man ude på gårdene holdt stor fest, fx ved en datters bryllup eller ved ejerparrets sølvbryllup, kunne der komme over hundrede gæster. For at huse de mange gæster fik man ofte opført en barak eller rejst et telt på gårdspladsen, i haven eller måske på en tilstødende eng.

Et stort telt eller barak blev rejst foran Støvring Højskole da Højskolen afholdt 50 års jubilæum i 1936 – der blev dækket op med lejet service

Det skete, at man ved sådanne lejligheder inviterede i ”den bette avis” (Folkebladet) – og venner og bekendte skulle melde sin deltagelse i Brugsen, hvor man så skrev folk op. Til sådanne store fester lejede man naturligvis både barak og service.

Kommunekontoret ses under opførelser 1946 nederst i ventre hjørne

For nogen var det dog upraktisk at skulle leje service, hver gang, der skulle være spisning for et større antal personer. Det gjaldt for eksempel for kommunekontoret, hvor kæmner Cræn Andersen og hans hustru Birte boede fra 1946 og stod for alt det praktiske vedrørende Øster Hornum Kommunes drift.

Når der skulle være sognerådsmøde i sognerådssalen på kommunekontoret, stod der altid spisning på programmet efter selve mødet. Sådan foregik det i hvert fald efter

Birte og Cræn var et udadvendt par, der foruden at sørge for de kommunale sager, spillede musik i mange sammenhænge

drejede det sig om sognerådsmøderne med deltagelse af de elleve sognerådsmedlemmer samt kæmner Cræn Andersen. Derudover drejede det sig om skolekommissionsmøder, skatteligning i fjorten dage i februar, udvalgsmøder, amtsrevisionen og sikkert andre møder.

Kommunekontoret i Øster Hornum nogle år efter Birte og Cræn Andersen overtog det

munekontoret. I sådanne situationer låntes i præstegården, der på den anden side også i lignende tilfælde lånte på kommunekontoret.

Andre familier gjorde flittigt brug af at leje Brugsens service, der i 1960'erne efterhånden var blevet noget slidt. Så stod valget mellem at købe nyt eller droppe udlejningen. Man valgte den sidste mulighed, idet Forsamlingshuset bestyrelse gik ind på at man til Forsamlingshuset købte nyt service. For at få råd til en sådan stor investering måtte der lånes i Øster Hornum Sparekasse. Ejeren af Øster Hornum Varehus Arne Larsen, muremester Hans Jørgen Thryssøe og andre kautionerede for lånet. Borgerforeningen var også involveret i købet. Lånet kunne hurtigt afdrages, da der var stor brug af Forsamlingshuset, der foruden eget brug fortsatte udlejningen af servicet.

1946, hvor det nybyggede kommunekontor med bolig for kæmneren og hans familie blev bygget. Tilberedningen og serveringen stod Birte Andersen, kæmner Cræn Andersens hustru for. Før den tid blev diverse kommunale møder holdt hos sognerådsformanden eller på bager Andersens konditori på hjørnet af Nibevej og Estrupvej. Hvordan forplejning foregik dengang, ved vi ikke.

Fra 1946 og frem til kommunesammenlægningen i 1970 foregik alle møder i sognerådssalen på kommunekontoret. Der blev holdt mange møder. Først og fremmest

Spisningen foregik i kælderen på kommunekontoret. Der var med andre ord mange møder, der fordrede efterfølgende bespisning, så det ville som nævnt have været yderst upraktisk at skulle leje service hver gang. Servicet skulle jo fragtes frem og tilbage til Brugsen i de trækasser, det blev opbevaret i.

Derfor blev der til kommunekontoret anskaffet service, så man selv var i besiddelse af det fornødne. Til særlige lejligheder, fx runde fødselsdage og kæmnerparrets sølvbryllup, kunne det dog knibe, at der var service nok på kom-

Øster Hornum Forsamlingshus omkring 1982

lermester Viggo Hovgaard, hjalp med fraflytningen, og ved den lejlighed overtog hun en del af det resterende service, nemlig fire tallerkner og et serveringsfad.

Kort før jul 2020 donerede Bitten servicet til Lokalthistorisk Arkiv, da hun og hendes familie blev enige om, at Øster Hornum Brugsforening nok ikke længere var interesserede i at modtage det manglende, så på Arkivet ”kom det da på en måde hjem igen”. Arkivet takker mange gange og udstiller servicet.

Efter at Forsamlingshuset havde investeret, var der ikke længere brug for Brugsens efterhånden aldrende service. Det blev derfor solgt til forskellige rundt i byen. Blandt køberne var kæmnerparret Cræn og Birte, der købte det nu forhenværende kommunekontor ved kommunesammenlægningen i 1970. Her befandt servicet sig til Birte fraflyttede huset nogle år efter Cræn Andersens død i 1991. Bitten Hovgaard, datter af centralbestyrer Emmy Hovgaard og ma-